

## כתותי מיכתת שיעוריה

משום דבעינן גם דמינכר לקיחתו וזה תלוי בגודל, לכן נחשב שצריך שיעור ושייך כאן כתותי מיכתת שיעוריה.

**לכאורה** הרי זה תלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד (הלכות שבת פרק י"ז הלכה יב) אם שיעור טפח לקורת מבווי משום היכרא נחשב כשיעור לגבי כתותי מיכתת שיעוריה. וז"ל הרמב"ם:

בכל עושין לחיים אפילו בדבר שיש בו רוח חיים ואפילו באיסורי הנייה, ע"ז עצמה או אשרה שעשה אותה לחי כשר שהלחי עוביו כל שהוא, גובה הלחי אין פחות מעשרה טפחים רחבו ועביו כל שהוא.

**ובהלכה** יג כתב הרמב"ם:

בכל עושין קורה אבל לא באשרה לפי שיש לרוחב הקורה שיעור, וכל השיעורין אסורים מן האשרה.

**ובהשגת** הראב"ד להלכה יב כתב:

בכל עושין לחיים [וכו'] שלחי עביו כל שהוא. א"א ואם עביו כל שהוא גבהו מיהת צריך שיעור שיהא גבהו עשרה, אלא בין לחי בין קורה מותר דמשום היכר הוא והאיכא היכר והרי אם עשה לאשירה סולם בין שתי חצרות מערבין אחד דכל שאיסור דבר אחר גורם לו מותר והכי איתא פרק חלון (עירובין דף עח) ואע"ג דאמרין בגמרא (שם דף פ) מ"ד עושים לחי אשרה אבל קורה כתותי מיכתת שיעורא לאו פלוגתא היא בהדיא אלא אפשר דלא אמר בקורה ומשום אפשר לא מדחיא מימרא דאמורא, ועוד דאיתנהו להנך טעמי דכתבי' ואת"ל דפליגי לאו מטעמא

## א

**בגמרא** בסוכה פרק לולב הגזול (דף לא ע"ב) מובא שלולב של אשרה ושל עיר הנידחת פסול משום דכתותי מיכתת שיעוריה. הקשו התוספות (לעיל דף ל ע"א בד"ה משום) מדוע צריך לפסול לולב של אשרה ושל עיר הנידחת משום דמיכתת שיעוריה, תיפוק ליה משום מצווה הבאה בעבירה. ותירצו: "וי"ל דלא דמי לגזל דמחמת עבירת הגזל באה המצוה שיוצא בו אבל הני אטו מחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק ביה". והוסיפו התוספות:

ומיהו יש ספרים דגרסי' לקמן (ד' לה.) אמתני' דאתרוג של אשרה מ"ט משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה וגירסא משובשת היא אלא טעמא משום דמיכתת שיעוריה דאתרוג נמי בעי שיעור כאגוז או כביצה דאף על גב דאמרין לקמן (ד' לא:) טעמא משום דלא גמר פירא מכל מקום בעינן דמינכר לקיחתה דמהאי טעמא פסלינן לקמן (ד' לה.) פלפלין.

**וטעם** מ"ד שאתרוג של אשרה פסול משום מצווה הבאה בעבירה ולא משום דכתותי מיכתת שיעוריה, מבואר ברא"ש (סימן ט"ו):

אית ספרים דגרסי אמתניתין של אשירה ושל עיר הנדחת פסול משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה משום דס"ל דלא שייך למיפסל משום דמיכתת שיעוריה משום דלא אשכחן שיעור מפורש באתרוג והא דאמרי' כאגוז כביצה לאו משום שיעור הוא אלא כדמפרש טעמא (לעיל דף לא ב) משום דלא גמר פירא.

**אבל** דעת התוספות שאמנם שיעור אגוז או ביצה הוא משום גמר פירי כמבואר בגמרא, אך

שכתותי מיכתת ממעט את שיעור האתרוג, אלא שהכתותי מיכתת מונע מהאתרוג שלקחתו תהיה ניכרת, וז"ל:

ובאתרוג שייך שפיר שיעורא משום דבעינן דמינכר לקיחה ומהאי טעמא פסלינן פלפלין וכיון דמיכתת שיעוריה הוי כאילו נשחק כולו והוי כאילו לא מנכר לקיחה.

**אלא** שלסברא זו שכתותי מיכתת נאמר גם בדבר שעשוי להיכר, קשה קושיית הראב"ד על הרמב"ם שאסר קורה של אשרה, והרי קורה משום היכר והאיכא היכר, ומאי שנא מסולם של אשרה שמונח בין שתי חצרות שמערבין עירוב אחד משום שאיסור דבר אחר גורם לו ולא איסור שבת ומותר לטלטל בין החצרות. על שאלה זו כתבו התוספות (עירובין דף פ ע"ב ד"ה אבל קורה) להבדיל בין קורה שאמרינן בה כתותי מיכתת לסולם שלא אמרינן בו כתותי מיכתת אף שבעי שיעור רוחב ד': "כיון דחזי לעליה אי לאו איסורא דאשירה אבל קורה הצריכו חכמים שיעורא של חשיבות". ואם כן קשה שהרי גם באתרוג חזי ללקיחה הניכרת לולא האיסור, ומאי שנא.

**ואפשר** לומר שבסולם כיון שהשאלה היא האם החצרות נחשבות לרשות אחת, כיון על ידי הסולם אנשים רואים את החצרות כמחוברות, הסולם גורם להן ליחשב לרשות אחת אע"פ שאסור להשתמש בו. וצריך לומר שלגבי אחרים אין להם אלא מה שעניניהם רואות ואין להם כל ידיעה בטיבו של הסולם מבחינת איסור והיתר. אבל באתרוג הצורך בלקיחה ניכרת הוא למי

דכתב איהו דהא גבי לחי נמי שיעורא בעי' לגבהה כדכתיבנא אלא ה"ק לחי אע"ג דחשבת ליה כקש נדף אפשר להעמידו בצד הכותל ע"י קשירה אבל קורה כי הויא כקש נדף לא קיימא כלל ובעי' ממ"נ דבר העומד וכיון דהוי מיכתת לא קאי כלל.

**לדעת** הראב"ד גם קורת מבוי מאשרה כשרה. מחלוקתם היא האם בקורה שהיא משום הכירא שייך לומר כתותי מיכתת שיעוריה. לרמב"ם יש בה שיעור לענין כתותי מיכתת, ולדעת הראב"ד לא שייך מכתת שיעוריה בדבר שהוא משום היכר, שהרי יש בה היכר אף אם נאמר שמבחינה הלכתית כתותי מיכתת שיעוריה. ועיין בתשובות ופסקים לראב"ד (סימן ו' עמ' כז) שמשמע שלא גרס בגמרא (סוכה דף לה ע"א) לגבי אתרוג שפסול משום כתותי מיכתת שיעוריה, אלא כיש ספרים שהביאו התוספות שפסול משום מצווה הבאה בעבירה.<sup>1</sup> משמע שהראב"ד סובר כ"אית ספרים" שהביאו התוספות והרא"ש הנ"ל.

**ואמנם** אפשר לדחות שדעת הראב"ד דבקורה לא שייך כתותי מיכתת שיעוריה כיון שהיא משום היכרא, היינו שהצורך בקורה הוא להיכר כדי שלא יבואו לטלטל מן המבוי לרשות הרבים, אבל באתרוג, כיון שנלמד מולקחתם דבעינן שיעור גודל בלקיחה כדי שתהיה לקיחה דמינכר, ולכן באתרוג בעינן שיעור, ולא דמי לקורה. אלא שברא"ש משמע שאף אם באתרוג אין צורך בשיעור אלא רק כדי שיהיה מינכר, אף על פי כן כשאנו אומרים בו כתותי מיכתת אין זה מפני

1 ודעת המגיד משנה הלכות לולב פרק ח' הלכה א שהרמב"ם גרס בשל אשרה שפסול משום מצווה הבאה בעבירה.

שנוטל לולב ואין זה היכירא לאחרים, ואם מצד כתותי מיכתת שיעוריה נחשב כנשחק, הרי לגבי הנוטל שמכיר את טיבו של האתרוג, לא נחשבת הלקיחה כלקיחה של דבר ממשי.

**הנה**, הראב"ד בהשגות הנ"ל מביא עוד חילוק בין לחי לבין קורה:

אע"ג דחשבת ליה כקש נדף אפשר להעמידו בצד הכותל ע"י קשירה אבל קורה כי היא כקש נדף לא קיימא כלל ובעי' ממ"נ דבר העומד וכיון דהוי מיכתת לא קאי כלל.

**סברא** זו שכתותי מיכתת נחשב כקיים אלא שנחשב כשבור וכתות, הובאה גם בתוספות בעירובין (דף פ ע"ב ד"ה אבל קורה) וכן פשוטת הגמרא בחולין (דף פט ע"ב) לגבי ההבדל בין כיסוי הדם שמותר לכסות בעפר עיר הנידחת, ובין שופר ולולב: "התם שיעורא בעינן ועבודת כוכבים כתותי מכתת שיעורא הכא כל מה דמכתת מעלי לכסוי".

**ואם** כן, כתותי מיכתת אין פירושו שהדבר לא קיים אלא שהדבר שבור וכתות. ועל פי סברא זו ביאר בתורת גיטין (אה"ע סימן קכ"ד) את דברי הר"ן (המובאים ברמ"א בשו"ע שם סעיף א), שאף שגט שכתבו על איסורי הנאה כשר, אם כתבו על דבר שצריך ביעור מן העולם בשריפה, הגט בטל. אפילו במקום שלא שייך כתותי מיכתת שיעוריה כיון שאין בו דין של שיעור, שייך לומר כל העומד לישרף כשרוף דמי.

**לכן** שואלת הגמרא במנחות (דף קב ע"ב) על נותר ופרה מדוע מטמאין טומאת אוכלין הרי כל העומד לישרף כשרוף דמי, ולא שואלת מדין כתותי מיכתת שיעוריה. לגבי טומאת אוכלין לא שייך כתותי מיכתת שיעוריה, משום שרק בדבר שצריך שיעור מחובר ביחד בשלימות כשופר ולולב ה'כתותי' עושה את הדבר למפורר, אבל בטומאת אוכלין שמקבל טומאה אפילו מפורר, שאלת הגמרא שם דוקא מדין כל העומד לישרף כשרוף דמי.

## ב

**יש** לחקור בהא דאמרינן דלא נאמר כתותי מיכתת שיעוריה אלא במקום שיש צורך בשיעור, האם פירושו שרק במקום שצריך שיעור נאמר כתותי מיכתת שמבטל את חשיבות השיעור, אבל במקום שלא בעינן שיעור לא שייך לומר כתותי כלל, או שתמיד נאמר כתותי כיון שעומד לישרף,<sup>2</sup> אלא שאם אין צריך שיעור לכאורה אין נפ"מ מהא דכתותי מיכתת.

**פשטות** הסוגיה בסוף פרק כיסוי הדם (דף פט ע"ב שהבאנו לעיל), לגבי כיסוי הדם בעפר עיר הנידחת, היא: "כל כמה דמכתת מעלי לכסוי". משמע שתמיד אומרים כתותי מיכתת, שהרי בכיסוי הדם אין צורך בשיעור מסוים של עפר, כפי שנפסק בשו"ע (יו"ד סימן כ"ח סעיף טו) שאין צורך לכסות את כל הדם.

**ואכתי** יש מקום לדון, לשיטת הרז"ה שצריך לכסות את כל הדם (מובא בבית יוסף סימן

2 לתוספות (סוכה דף לה ע"א ד"ה לפי), אף בדברים שטעונים שריפה כמו ערלה, והגר"א אה"ע סימן קכ"ד אות ב' כתב שרק בדבר שצריך לבער.

משום דבעי מינכר לקיחתה ולא כתבו משום שאינו שלם, משמע שכתותי מיכתת פירושו שהוא כאיננו, הרי המאירי סובר שהטעם ששייך כתותי מיכתת באתרוג הוא משום שסוף סוף אין כאן אתרוג שלם, ואינו דן בכלל אם בעי שיעור או לא בעי שיעור.

**וכן** משמע ממה שכתב המאירי בהמשך: "ומכאן דקדקו מקצת חכמי נארבונאה שאם סכך בעצים של איסורי הנאה כשר שאף לכשתחשוב את הסכך כמכותת מ"מ צלחה מרובה מחמתה", שהרי לא מצאנו צורך בשיעור סכך אלא שיהיה צילתה מרובה מחמתה, וכתותי אינו אומר שהדבר אינו, אלא שהוא כמכותת.

**ומכל** מקום התוספות שדנו על כתותי מיכתת שיעוריה באתרוג מצד השיעור שבו, סוברים דכל דין כתותי מיכתת שיעוריה נאמר כשיש צורך בשיעור. וכן משמע מדעת הר"ן (גיטין דף י ע"א באלפס) שכתב, שאף שגט שכתבו על איסורי הנאה כשר משום שגט לא בעי שיעור, אבל אם כתב על דבר שעומד לשריפה פסול משום שכל העומד לשרף כשרוף דמי (ועיין להלן מה שקשה עליו). ומשמע שבדבר שלא בעי שיעור לא אומרים כתותי מיכתת בכלל.

**והרי** אם היינו אומרים כתותי מיכתת בכל דבר, ואף בגט שלא בעי שיעור, הרי הגט היה פסול משום שספר אחד אמר רחמנא ולא שנים

כ"ח וע' פתחי תשובה ס"ק ו' בשם משכנות יעקב), האם אפשר לומר שזה דומה לחליצה בסנדל מוחלט, שכתב רש"י ביבמות (דף קג ע"ב ד"ה חליצתה פסולה) "דלשריפה קאי ואנן שיעורא בעינן חופה את רוב רגלו והאי כתותי מיכתת שיעוריה". ואם כן הרי כפי שאומרים כתותי מיכתת בסנדל משום שצריך לחוף את רוב רגלו, הוא הדין שצריך להיות כתותי מיכתת בכיסוי הדם שצריך לכסות את כל הדם, וצ"ע. לכאורה אפשר לומר שבסנדל צריך חפצא שחופה את רובו, ואם אומרים כתותי מיכתת, שוב אין כאן סנדל אף שמכסה את הרגל. אך בכיסוי הדם, גם אם צריך לכסות את כל הדם עדיין אין צורך בחפצא אחד של עפר שיכסה את הכל. בכל אופן בשו"ע נפסק שאין צריך לכסות את כל הדם, ואם כן כתותי נאמר בכל דבר, אף שהוא מפורר, כל עוד ישנו בעולם, ולכן אפשר לכסות בעפר עיר הנידחת.

**הבנה** זו בכתותי מיכתת, שאינו נחשב כמי שאינו בעולם אלא כשבור, זוהי כנראה שיטת ה"יש מפרשים" שמביא המאירי בעירובין (דף יד ע"ב):

וי"מ שכל איסורי הנאה אין אומרים בהן שיהו כמי שאינן לגמרי אלא כתותי מיכתת שיעורייהו ומשום דלשרפה קיימי לא שיהו כמי שאינם אלא שהוא כדבר המכותת וא"כ כל שאנו צריכין בו לשלם כגון אתרוג ולולב ודומיהם נפסלו בו וכן קורה שהרי החזוק בטל בכתותה אבל לחי אף כשתחשבהו כמכותת במקומו אין זה פחות מתל עפר שכשר משום לחי.

**והנה**, בעוד שהתוספות והרא"ש דנים מדוע אומרים באתרוג כתותי מיכתת, וכתבו שזה

ושלשה ספרים (גיטין כ ע"ב).<sup>3</sup> וכן היא שיטת הכסף משנה בהלכות לולב (פרק ח' הלכה א), שבדבר שאין בו שיעור לא שייך כתותי מיכתת. וכך יש לדייק מחילוקו בין סנדל של חליצה, שהחליצה לא נפסלת משום כתותי מיכתת שיעוריה, ובין שופר ולולב:

א"נ אפילו נימא דקאי אכולהו לק"מ דלא דמו שופר ולולב שיש להם שיעור קצוב וכי עומד לשריפה מיכתת שיעוריה כלומר הוא חסר משיעורו הקצוב לו אבל לסנדל דחליצה דלית לן שיעור קצוב אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ונהי דבעי שיהא חופה רוב רגלו כיון שהרי אני רואה שהוא חופה ואין לנו בו שיעור קצוב לא אמרינן דמיכתת שיעוריה.

**כלומר** ששיעור סנדל שחופה את רוב רגלו הוא מעצם הגדרת הנעל, אבל אין כאן דין של שיעור. מכל מקום דעת התוספות והרא"ש כמ"ש לעיל, שכתותי גורם שנחשב שאינו בעולם.

**אלא** שצריך עיון מהגמרא חולין דלעיל, גבי כיסוי הדם, שאין בו צורך בשיעור ואומרים בו כתותי מיכתת שיעוריה. הגמרא אומרת שכל כמה דמכתת מעלי, ומשמע שעקרונית יש בו דין כתותי. וצריך לומר שהגמרא לרווחא דמילתא אמרה, שאפילו אם שייך בכיסוי הדם כתותי מיכתת שיעוריה, "הכא כל מה דמכתת מעלי לכיסוי". ואפשר עוד שהגמרא רוצה לומר שאפילו לרבי שמעון, שכל העומד לשרף כשרוף דמי, מועיל כיסוי הדם בעפר זה. וכן משמע קצת מרש"י שם (ד"ה שיעורא בעינן) שכתב "ועבודת

כוכבים כיון דלשריפה קיימא כל העומד לשרף כשרוף דמי".

**אלא** שהמשך דברי המאירי בעירובין מרפסין איגרא, שכתב שם על הא דהכשירו חכמי רבונא סכך בעצים של איסורי הנאה:

ויש לפקפק בה מצד שהרי יש כאן הנאת הגוף מישיבה לצל ואע"פ שבשעת הנאתו מקיים מצווה אסור לדעת קצת כמו שיתבאר במקומו במדיר הנאה ממעיין ועוד נראה לי דבסכך ודאי פסול שהרי הוא כעפר דלשריפה קאי ועפר פסול לסכך הא לדפנות כשרות שאף תלי עפר כשר בהן.

**ותמיהא** מילתא, אם דבר שלשריפה קאי נחשב כעפר אם כן ודאי פסול לאתרוג, ולמה כתב המאירי הטעם משום שבעיניו שלם. וצריך לומר שמה שכתב כאן המאירי שסכך העומד לשריפה הוא כעפר, לא כתב לדעת יש מפרשים שפוסלים אתרוג משום שאינו שלם. ולפי זה, אם כתותי תמיד נחשב כעפר, צריך לומר דלר"ש דס"ל שכל העומד לשרף כשרוף דמי, נחשב כליתנהו בעולם, וכהבנת הגר"א והתורת גיטין (אה"ע סימן קכ"ד). ובגמרא מנחות (דף קב ע"ב), שאומרת שלרבי שמעון "עפרא בעלמא הוא", י"ל דלאו דוקא עפרא אלא שליתנהו בעולם.

**ולפי** זה קשה קושיית התורת גיטין, למה הגמרא שם מקשה לרבי שמעון "נותר ופרה אמאי מטמאין טומאת אוכלין עפרא בעלמא ניהו", והרי גם לרבנן קשה. וצ"ל שאה"נ, ע' תוספות

הסובר שכתותי נחשב כמפורר, מדוע בגט לא יפסל משום שנים ושלשה ספרים.

3 ובערוך השלחן אה"ע סימן קכ"ד סעיף ג כתב שבגט שעומד לשרף לר"ש פסול משום דספר אחד ולא שנים ושלשה ספרים. ואם כן הרי צ"ע על המאירי

סוטה (דף כה ע"ב ד"ה לאו כגבוי דמי), שגם לרבנן הוא כעפרא, והגמרא מקשה רק מרבי שמעון משום שלרבנן אינו מפורש שהוי כעפרא בעלמא.

**אולם** גם המשך דברי המאירי תמוהים, דאסר לסכך באיסורי הנאה, דעפר אינו כשר לסכך, אבל לדפנות כשר משום שאף תילי עפר כשרים בהן. ולכאורה הסברא היא ההיפך, דבסכך אין דין שיעור, רק שיהיה צילתו מרובה מחמתו, אבל דפנות הרי צריכות שיעור של עשרה טפחים.

**אלא** שהמאירי סובר שכתותי מיכתת שיעורא אינו ענין של שיעור שנתבטל, אלא שהדבר נחשב כעפר, ובמקום שגם עפר סגי כשר ונחשב כיש לו שיעור של מחיצה גובה עשרה ורוחב שבעה כשיעור הנצרך לדופן. ומה שסוכה צריכה לעמוד ברוח מצויה ואיך עפר יכול להיחשב כעומד ברוח מצויה, צריך לומר דס"ל למאירי דמאחר ולמעשה אין זה עפר אלא רק דינו כעפר, ויכול לעמוד ברוח מצויה, לכן הדופן כשירה.

**אולם** לא כן משמע מהראב"ד שסובר (הלכות שבת פרק י"ז הלכה יב שהובא לעיל) דלחי נחשב מחמת כתותי מיכתת שיעוריה כקש נידף, והא קש נידף יכול להיות לחי על ידי קשירתו לצד הכותל, ואם היה נחשב לעפר לא היה מועיל משום שלא שייך לקשור עפר.

**והנה**, מדברי הר"ן (גיטין דף יד ע"ב באלפס) שהביא הרמ"א (אה"ע סימן קכ"ד סעיף א)

יוצא בבירור שכתותי מיכתת אינו משום שכל העומד לישרף כשרוף דמי. וז"ל:

שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר. בכל איסורי הנאה קאמרי ואף על גב דכתותי מיכתת שיעוריהו לא [איכפת] לן אלא במידי דבעי שיעור כשופר ולולב ומיהו באותן שצריכין להתבער מן העולם למאן דאמר כל העומד לשרוף כשרוף דמי משמע דלא הוי גט דכמאן דליתנהו דמו.

**הרי** שלר"ן גט שכתבו על איסורי הנאה כשר אף שכתותי מיכתת, ולמ"ד כל העומד לישרף כשרוף דמי אינו גט דכמאן דליתיה דמי. ולפי זה דברי הר"ן בסוכה (דף יד ע"א באלפס ד"ה של אשרה), דכתותי מיכתת הוא משום שכל העומד לישרף כשרוף דמי, סותרים, שהרי לפי דבריו בגיטין כתותי מיכתת שיעורא וכל העומד לישרף כשרוף דמי הם שני דברים שונים, וצע"ג.<sup>4</sup>

**ואולי** אפשר להידחק דמ"ש הר"ן כשרוף דמי אינו אלא שיגרא דלישנא, דס"ל דדין כתותי מיכתת בנוי על כל העומד לישרף, אבל לא אומרים כשרוף דמי אלא לר"ש. וצ"ל שהר"ן רצה להדגיש שרק משום שעומד לישרף אומרים כתותי מיכתת, ולא כמ"ש התוספות בסוטה (דף כה ע"ב הנ"ל, וכן העיר והקשה הגר"א אה"ע סימן קכ"ד אות ב', על התוספות בסוכה דף לה ע"א ד"ה לפי, שמזכירים כתותי מיכתת בערלה) דמשמע דמצד עצם איסור הנאה נחשב כתותי מיכתת, והתוספות לשיטתם שכתבו ביבמות (דף קד ע"א ד"ה סנדל) לגבי עבודה זרה של ישראל דטעונה גניזה: "כיון דטעונה גניזה אין כתותי שיעור גדול מזה", אבל בפשטות צריך עיון.